

Посполіта А. О.

МЕТАФІЗИЧНІ МОТИВИ У ПОЕЗІЇ БОЛЕСЛАВА ЛЕСЬМЯНА

Анотація. Дослідження присвячене поетичному світу поезії польського митця модерніста Болеслава Лесьмяна. Творчість поета досить довгий час не досліджувалася або розглядалася у контексті Молодої Польщі. Сьогоднішні глибинні дослідження доводять, що Болеслав Лесьмян є унікальним поетом, який у своїй творчості поєднав молодопольські традиції, філософії А. Бергсона і Ф. Ніцше, але все одно створив неповторний поетичний світ.

У своїх поезіях Болеслав Лесьмян постійно роздумує про людину і її сенс існування, створюючи власний метафізичний світ, який є предметом нашого дослідження.

Ключові слова: метафізика, Болеслав Лесьмян, модернізм, сон, потойбіччя, дух, душа, Бог і людина, поезія.

Інформація про автора: Посполіта Анастасія Олександрівна, студентка, Інститут філології, кафедра полоністики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: blond507@gmail.com

Pospolita A.

THE METAPHYSICAL MOTIVES IN THE POETRY OF BOLESŁAW LEŚMIAN

Abstract. The research is devoted to the metaphysical motives in the poetry of Bolesław Leśmian. This is an important milestone in the history of Polish literature. The legacy of such poets determines not only the nature of national poetry, but also has a significant impact on the development of world literature.

Bolesław Leśmian created his unique metaphysical world. Its structure, organization and other features and innovations are the subject of our study. The aim of the study is to show the metaphysical motives in the poetry of Bolesław Leśmian, based on the critical reception of the representatives of the Polish and Ukrainian literary studies from the past and present century. The main features of the soul topos in Lesmian's poetry are its transcendent origin, connection to corporalness, death, individuality, permanent motion.

In our study, we came to the conclusion that Man can exist only in conjunction with nature. With its help, he can know the otherworldly, God, but when he merges with it, he becomes a different form of being, but does not die. Because man can not know God, he is afraid of the unknown and the unconscious she suffers. Man seeks to know God, but he is not her guardian or ruler.

The other world is a redeveloped, separate world, there are travels, the poet is constantly looking for similarities to the earth. It is fictional, therefore, M. Glovinsky calls it "represented". B. Leśmian's poetic world is sensational and the perception and understanding of his world is through our senses.

The dream in poetry of Bolesław Leśmian is not only a leading motive but also an element of the composition and often acts as the theme of the poem. To represent his metaphysical world, Bolesław Leśmian uses the technique of installation, introduces new words, oxymorons and other artistic techniques characteristic of the epoch of modernism.

According to metaphysics, the highest value is earthly existence, and vice versa: the impossibility of being, the inability to become bodily, which feels thinking, is the fundamental source of all suffering. Bolesław Leśmian seems to open the opposite world to us, the unceasing motion of that which does not exist, unmanaged in the side of existence, and realizes the painfulness of the unassembled form of existence, which is as strong as the suffering of the body.

Key words: metaphysics, Bolesław Leśmian, modernism, dream, the other world, spirit, soul, God and man, poetry.

Information about author: Pospolita Anastasiia, student, department of Polish studies, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: blond507@gmail.com

Pospolita A.

MOTYWY METAFIZYCZNE W POEZJI BOLESŁAWA LEŚMIANA

Streszczenie. Artykuł został poświęcony poetyckiemu światu poezji polskiego artysty okresu modernizmu Bolesława Leśmiana. Twórczość poety przez długi czas nie była badana albo traktowała się w kontekście Młodej Polski. Dziś, dogłębne badania pokazują, że Bolesław Leśmian jest wyjątkowym poetą, który w swojej pracy łączy młodopolskie tradycje, filozofię A. Bergsona i F. Nietzschego, ale nadal tworzy nieprzeciętny świat poetycki.

W okresie modernizmu pojęcie duszy i ducha jest nierozzerwalnie związane z transcendentnym, które przestaje być postrzegane jako zewnętrzne. Artyści wczesnego modernizmu, poszukując sensu ludzkiej egzystencji, nie zwracają się ku niebu, lecz wewnątrz siebie. W swoich wierszach Bolesław Leśmian stale zastanawia się nad człowiekiem i jego poczuciem istnienia, tworząc swój własny świat metafizyczny, który jest przedmiotem naszych badań.

Bycie człowiekiem według B. Leśmiana jest największą wartością. Duchy i dusza z kolei starają się wcielić w bycie cielesne. Człowiek może istnieć tylko w połączeniu z naturą. Przy jej pomocy może poznać Boga, ale kiedy łączy się z nią, staje się inną postacią bytu, lecz nie umiera. Ponieważ człowiek nie może poznać Boga, boi się nieznanego i nieświadomego, on cierpi. To cierpienie jest najmocniejszym cierpieniem. Człowiek tylko stara się poznać Boga, ale nie po to, że on jest jego opiekunem czy władcą. Robi to, żeby nie cierpieć.

Zaświat to odrębny świat, który różni się od świata w którym mieszka człowiek. Zaświat ma swoją geografję, strukturę i jest jedną z najważniejszych jednostek w poezji B. Leśmiana. Ten świat jest fikcją, dlatego M. Głowiński nazywa go "przedstawionym".

Epistemologia Leśmiana jest sensualistyczna, a postrzeganie i rozumienie jego świata odbywa się poprzez nasze zmysły. Sen w poezji Bolesława Leśmiana jest nie tylko motywem przewodnim, ale także elementem kompozycji.

Badając poezję metafizyczną B. Leśmiana, należy wziąć pod uwagę nie tylko związek religii, filozofii, literatury, ale także specyfikę tekstu. Aby przedstawić swój metafizyczny świat, B. Leśmian wprowadza nowe słowa, oksymorony i inne techniki artystyczne charakterystyczne dla epoki modernizmu.

Słowa kluczowe: metafizyka, Bolesław Leśmian, modernizm, zaświat, duch, dusza, Bóg i człowiek, poezja.

Nota o autorze: Pospolita Anastazja, studentka katedry polonistyki, Instytut filologii, Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki.

E-mail: blond507@gmail.com

Поезія Болеслава Лесьмяна є важливою віхою в історії польської літератури. Спадок таких поетів визначає не тільки характер національної поезії, а й має неабиякий вплив на розвиток світової літератури.

Болеслав Лесьмян протягом років своєї праці створив свій неповторний метафізичний світ. Його будова, організація та інші особливості і новації є предметом нашого дослідження. Здислав Лапінський зауважує, що в історії польської літератури метафізика з часів Семпа Сажинського у Б. Лесьмяна досягла своєї вершини і повторності. У своїх творах він робить абсурдними усі філософські теорії і поезії засновані на них. Його вірші є пролегоменою до всіх майбутніх метафізичних творів [6, с. 40].

Метою роботи є розглянути метафізичні мотиви у поезії Болеслава Лесьмяна, спираючись на критичні рецепції представників польського та українського літературознавства з минулого і нинішнього століття.

В Україні творчість польського поета не є популярною темою для дослідження, існують лише побіжні згадки і поодинокі розвідки Юлії Булаховської, Григорія Вервеса, Ярослава Нахліка та Ростислава Радишевського. Володимир Василенко присвятив польському поету монографію «Поетичний світ Болеслава Лесьмяна». Відомим дослідником творчості Б. Лесьмяна є Яцек Тшнадель. Йому вперше вдалося зібрати і видати збірки його рукописних, надрукованих

раніше і забутих творів, а також есеїстичний і критичний доробок поета.

У своїй роботі ми використовуємо праці таких дослідників, як Яцек Тшнадель, Євгеній Чапелеуш, Михайло Гловінський, Здислав Лапінський, Маріан Сталя, Володимир Василенко, Ярослав Нахлік. Цитуємо вірші зі збірника «Bolesław Leśmian: poezje wybrane», опрацьованого Яцеком Тшнаделем.

В епоху модернізму поняття душі і духа є нерозривно пов'язаним із трансцендентним *sacrum*, однак перестає сприйматися як зовнішнє і відсторонене. Митці раннього модернізму, шукаючи сенс людського існування, звертаються не до неба, а всередину самих себе. Після відомих тверджень Ф. Ніцше про смерть Бога, зорі, які раніше були дороговказом для шукачів, почали лише підтверджувати нескінченність всесвіту з багатьма вірамі. Це не означає, що трансцендентне міститься глибоко у душі [2, с. 116].

Дух як предмет рефлексії з'являється у поетичних творах Б. Лесьмяна дуже рано і цілком випадково. Перша згадка про нього походить з 1897 року, коли він пише «Дух у наших думках також став тілом» («Duch w naszych myślach także stał się ciałem...») (Тут і далі перекл. авт. – А.П.). Про який дух іде мова і чий він, поет не повідомляє, але ми точно знаємо, що це будь-який дух, «дух» у всіх можливих сенсах, а особливо людський дух, який є одним з вимірів

людського буття. Всі інші прояви духу ми можемо дослідити, розглянувши контекст у якому було вжите дане слово [9, с. 90].

У першій своїй промові про дух, Болеслав Лесьмян є союзником і учнем митців Молодої Польщі. Це означає, що поет є прихильником автономії духовного у світі, і у людини, тобто є противником натуралістичного підпорядкування того, що тілесне. Подібність до молодопольської поезики підтверджується притаманній ранньому Б. Лесьмяну схильності до зв'язування того, що духовне у людини з образами відривання від землі, злету, окрилення, наближення до того, що є абсолютним [9, с. 90].

Голосами своїх постатей і ситуацій поет нагадує, що дух лише відлітає у нескінченність, зачіпає Бога, а також направляє у сторону землі і вростає в неї чи вселяється. Дане вростання не є рівносильним звичайному підпорядкуванню чи почуттям ув'язнення в тілі. Воно є прагненням зустрічі з чимось, що існує інакше, прагненням уподібнення до чогось іншого, прагненням переходу власної побутової межі. Вищесказане є демонстрацією співіснування чи взаємопроникнення вимірів буття. Підтвердженням цього є формула «Я був духом, я був тілом» («Byłem duchem, byłem ciałem»), речення про Снігробка (Śnigrobku) що «ввірвався у країну напівдухів і напівтіл» («się wsnuł do krainy półduchów i półciał»). Цю формулу, за словами митця могла б повторити кожна людина, а згадана країна – це людське королівство [9, с. 91].

У творах Б. Лесьмяна дух не з'являється нав'язливо і настирливо, однак його присутність у цьому світі дуже відчутна, а звертання до нього є чимось звичайним. Подібна присутність духу не є підтвердженням його існування. Загалом важко знайти такі свідчення у текстах віршів.

У світі Б. Лесьмяна дух є одним із багатьох можливих способів існування. Він є відмінною формою існування ніж тіло. При цьому в ієрархії всіх існувань дух не займає вищого чи нижчого місця, ніж тіло. Це дозволяє поету без проблем ув'язнювати дух у матерію і визволяти його. Загадковим є повернення цього ж духу у бік тілесного, а також сильне, хоч і не пояснене прагнення до співіснування з людським тілом. Робимо висновок, що антропологічний проект не полягає у створенні духовної чи одуховленої людини або людини-духа [9, с. 91].

Виразний дискурс прослідковується навколо душі, котра досить часто з'являється у творах Б. Лесьмяна. Вона становить для автора найближчий натуральний контекст його власних думок і творчих починань, а також є предметом зацікавлення Молодої Польщі. Подібно як митці даного періоду, поет трактує її як божу іскру, як слід Бога у людському існуванні, наділяє її прагненням злету у нескінченність і повторного її поєднання з абсолютним [9, с. 91].

Розуміння душі у Б. Лесьмяна перегукується з Молодою Польщею, однак виразно перетинає її філософію. У поетичному світі поета бракує супротиву психології без душі, відчуття загрози для душі з боку тіла і чуття. Непомітним є мотив ув'язнення, а тому і визволення. Немає у автора схильності до визнання душі найвищою віхою існування, його ідеалом не є людина скерована до душі і не душа, як найдосконаліша стадія розвитку людства. Залишається двобічність існування душі, її подвійне закорінення у побуті, посереднє існування. Душа – по небу волочеться і марніє на землі, є ангельською і диявольською, знаходиться між небом і землею. Тілесне буття, у свою чергу, притягує її більше ніж духовне [9, с. 92].

У поезії Б. Лесьмяна можна провести чітку межу між духом і душею: дух вільний від тіла і перебуває поза земним світом, поза світом матеріального, не маючи здатності на нього впливати, а душа є вищим щаблем існування, її важливою ознакою є наявність тіла, яка уможливорює здатність впливати на навколишній світ, а головне – здатність творити, яка, крім людини, притаманна лише Богові [2, с. 117].

Людина виступає найдосконалішою істотою матеріального світу, проте вона неможлива без природи. Я. Прокоп зауважує: «Лесьмян позбавляє людину людськості й олюднює природу. Зрештою, старається також стерти різницю між людиною і Богом» [8, с. 57]. У вірші «Утопленник» («Topielec») можна простежити цілий варіаційний ряд із цим словом «зелень»: «Zwiedzić duchem na przełaj zieleń», «demon zieleni», «w tę zieleń, w tę zieleń», «topielec zieleni». У баладі «Дуб» («Dąb») автор створює специфічну міфологему «зеленої» смерті, котру називає лісовою («smierć leśna»). Навіть назви збірок «Сад на роздоріжжі» («Sad rozstajny»), «Лука» («Łąka»), «Лісове дійство» («Dziejba leśna») номінативно окреслюють земний світ природи. Проте лю-

диною жива натура «зелені» сприймається як прихована смерть, оскільки прагнення живої істоти досягнути таємниці світу перетворюється на пастку – людина гине у вобіймах вічно живої природи. Автор навіть іронізує над намаганням істоти смертної проникнути у неозору таємниці «зелені» – єдине, що їй вдається – це позеленіти після смерті, і тільки так стати її часткою: «*Że leży oto martwy w stu wiosen bezdeni, / Cienisty, jak bór w borze – topielec zieleni*» [11, с. 47].

Ліричний герой, позбуваючись людського розчиняється і тоне в зелені, покидаючи тіло. Таку метаморфозу не можна ототожнювати зі смертю – це просто перехід в іншу форму буття.

Мотив представлення людини і Бога присутній у всіх періодах творчості письменника. Спочатку це ніцшеанський бунт, потім вираз сили і незалежності, далі бачимо елементи гуманістичної релігії, тобто такої, яка звертається до проблематики, пов'язаної з людиною.

Згідно з вершинами філософського трикутника «Природа – Бог – Людина», проблема Бога є метафізичною загадкою філософського мислення, яка пов'язана з проблематикою буття людини з її онтологічними і екзистенційними особливостями на землі. Протягом усієї творчості Б. Лесьмяна провідними є антропологічний мотив, який вказує на міфічну проблематику, а також екзистенційний напрям. Поет підносить первинний антропоморфізм, який всюди бачить людські права і права Богів, які є подібними до людей. Така віра в Бога підкреслює культ предків. Бог є творцем, а люди є сумішшю неба і землі. Поет позитивно ставиться до міфотворчості, використовує міфічні мотиви та міфічних істот у своїх віршах. Однак він розуміє усю суперечливість даних явищ для людини, яка живе у реальному часі і визначеному просторі. Для нього міфи не покликані виконувати постійні онтологічні функції і допомагати розуміти дійсність, вони є допоміжними переконаннями, мають виконати свою функцію і зникнути. [11, с. XXXI].

Трагізм людського існування полягає у відсутності Бога. Лише трансцендентне може змилюватися над людиною і наблизитися до неї і не навпаки. Ц. Ровінський пише: «З кола життя немає виходу до якої-небудь трансценденції. Людина і Бог не мають жодної спільної площини, жодної можливості порозумітися»

[5, с. 106]. Найжаданішим для Б. Лесьмяна є безсмертя тіла, як символу людської неповторності, і лише безсмертя тіла здатне забезпечити безсмертя душі. Ідея індивідуального вибору, персональної віри окреслюється митцем у безпосередньому зв'язку з людиною земною, котра є неповторною у власному фізичному бутті від першого дня її земного народження. Тому і Бог для поета є індивідуальним у своїй екзистенції як людина, а не як далеке небесне божество. Людина відчуває страх перед невідомим і несвідомим, тому оголошує смерть Богу. Уже у згаданому вірші «*Wyruszyła dusza w drogę*» душа прагне смерті Творця: «*Jakże mogę się weselić z tobą w przestworze, / Kiedy śmierci twej pożądam – Boże, mój Boże!*» [11, с. 261].

У поезіях Б. Лесьмяна немає згадки про протилежну богові силу. Можемо зробити висновок, що теологія митця є моністичною, у ній відсутні сили зла, а також поняття гріха. Людина діє «поза добром і злом», адже будь-яка мораль є плодом суспільної думки і відсутня в природі, повернення до якої пропагує поет [2, с. 118].

Мотив смерті і роздуми про неї теж є предметом зацікавлення Б. Лесьмяна. Пропонуємо звернути вашу увагу на збірку «Студене питво» («*Narój cienisty*»), яку Карол Іжиковський називає «смертельним напоєм» («*napojem śmiertelnym*»). У даній збірці і в наступній поемі «Лісова дія» («*Dziejba leśna*») мотив антропологічного раю замінюється елегійним. Якщо «Лука» («*Łąka*») виражає перш за все протиставлення між природою і людиною, сучасністю і минулим, проблематика «Студеного питва» виражає протиставлення людини і Бога, світу і потойбіччя, буття і небуття. Людина ж і природа тут є представниками небуття [11, с. XXIX].

У своїй поезії Болеслав Лесьмян чільне місце відводить потойбіччю. Цей образ проявляється вже у першій збірці поета – «Сад на роздоріжжі», але не у тій функції, що у наступних томах. У вірші «*Kabała*» мотив має конвенційний характер і виводиться з казкових мотивів. У вірші «*Oddaleńcy*» не пов'язаний з байкою і є похідною ідейного мотиву ніцшеанства, який у поезії Б. Лесьмяна не розвинувся [3, с. 292].

У віршах «*Pośpiech*» і «*Metafizyka*» потойбіччя – це просто великий і безмежний простір, у якому може існувати тільки надлюдина, котра головою сягає неба. Потойбіччя як символічна сценерія для велетнів не мало шансів у поезії, де

гігантська дійсність поступилась місцем кульгавій дійсності [3, с. 293].

У поезіях із «Саду на роздоріжжі» потойбіччя з'являється в описах простору як епістемологічна проблема. Наприклад у вірші «Oczy w niebiosach» це передусім віддалений простір, який знаходиться поза безпосередньою досяжністю предмету, хоч є постійно спокусливою для пізнання. Іноді входить у контакт з простором який є доступним тут і зараз та творить його новий вимір. Цей простір сформований кубічно, один фрагмент розглядається з різноманітних перспектив, те, що далеко стає близьким, що близько – далеким. Ці перспективи не тільки виключають одна одну, а й накладаються. Це важливий досвід для поета, але не найважливіший у формуванні потойбіччя [3, с. 293].

Потойбіччя Б. Лесьмяна спирається на релігійних уявленнях, хоч не є їх звичайним повторенням чи міфологічним простором. Він посилається, але одночасно переглядає їх, додає чужі елементи, нівелює відмінності, які становлять їх суть. Поет матеріалізує потойбіччя і будує його з відчувальних конкретів і деталей, звільняючись цим від абстрагування. Воно є видимим тому, можна його назвати представленим (як вистава) потойбіччям [3, с. 294].

Б. Лесьмян руйнує просторову композицію потойбіччя. У нього воно не має меж і є вільним від усіляких моральних засад. Культурний оксиморон не може мати морального виміру, бо вимір потребує ясності, а оксиморон становить його заперечення, маючи в собі елементи, які не можуть погоджуватися між собою [3, с. 294].

Потойбічний простір є вільним від моралі і антропоцентричним, однак не є самостійним, відокремленим явищем, є місцем людської пригоди, місцем життя і смерті. Поету майже не цікавий космос як предмет окремого опису, його цікавить той простір, у яку «вирушила душа дорогу». Вирушає вона завжди з одного й того самого місця – з землі – головного протиріччя потойбіччя [3, с. 295].

Лінія між буттям і небуття вимальована дуже чітко. Буття ніколи не уподібнюється до небуття, діє навпаки. На відміну від З. Красінського («Як Дант пройшов за життя через пекло»), у Б. Лесьмяна реальний світ є світом, посмертні околиці є посмертними околицями. Їх не можна змішувати і суміщати. Два світи творять різні просторові системи, які не залежать

одна від одної. Потойбічний простір є автономним, і ми не знаємо знаходиться він вище чи нижче, далі чи ближче, але точно десь в іншому місці ніж реальність [3, с. 296].

Межа між двома світами є дуже чіткою, але не може зупиняти рух. Рух можливий тільки в одну сторону: із землі у потойбіччя. Духи не переміщуються між світами, тому ми не можемо назвати поезію фантастичною. Отже, якщо межа не може затримати рух, з'являється мотив брами, воріт чи порогу. Брама може бути розміщена у різних місцях потойбіччя і є пунктом переходу з одного світу в інший [3, с. 297].

Потойбіччя дуже часто окреслюють словом чужина. У загальному вжитку «чужина» є формою суспільної організації простору і є антонімом до слова «батьківщина». У віршах дане слово не має такого значення, оскільки буття не є батьківщиною і не є окресленим простором. Також потойбіччя є сферою вигнання, де не можна жити чи пускати корені. Отже, брами є виходами на чужину [3, с. 297].

Дистанція між поцейбіччям і потойбіччям теж точно не відома. Іноді до нього можна дістати рукою, що спричинено технікою монтажу, за якою митець показує моменти часу, накладає перспективи так, що навіть, якщо потойбіччя здається близьким, воно все одно є далеким [3, с. 297].

Потойбіччя становить повторення поцейбіччя. Виразно це відображено у вірші «Клеопатра». Тут воно є цілком земним світом – це кабінет воскових фігур. У певному сенсі це місце створене для розваги, однак для Б. Лесьмяне це місце є репетицією, що становить для поета дуже важливу деталь, адже він прагне знайти певні фрагменти реального світу у тому світі [3, с. 297].

У потойбіччя, як у кожному відкритому просторі є можливим рух. Саме тому там відбуваються мандрівки. Вищенаведений мотив є найдавнішим в історії літератури і має свої особливості у кожній історичній епосі. У Б. Лесьмяна мандрівки відбуваються і у світі, однак у потойбіччі вони є частішими. Мандрівники є шукачами, що є характерним для поезії. У ході таких подорожей вони блукають і натрапляють на перешкоди. Всі дороги у потойбіччі є односторонніми і можуть бути як вертикальними, так і горизонтальними. І саме те, як повернутися цікавить поета. Горизонтальний рух має негативні конотації і не є рухом мандрівника, який піддається роздумам чи розглядає нові

місця. Це динамічний і драматичний рух. Дієслова летіти і нести найкраще і найчастіше описують рух у даному просторі [3, с. 297].

Маріан Сталя у своєму дослідженні «Trzy nieskończoności» з-поміж інших мотивів присвячує увагу ангелам на основі однойменного циклу «Aniołowie». За Б. Лесьмяном ангели були могутніми, їх існування було певним, в образах вогняних мечів вони наводили страх. Відбувалося це за міфічних часів, коли те, що людське не суперечило тому, що божественне. Зараз вони стали тільки згадкою і луною, вигадкою птахів: «Stali się dzisiaj wspomnieniem i echem,/ Wymysłem ptaków, obłoków uśmiechem,/ Ci – niezastępni i ci – niezamienni» [10, с. 110].

Сучасність – це не місце для ангелів, де вони передають волю Божу. Видимий світ відбирає їхню силу, здатність до діяльності, тобто вони стають залежними від інших форм існування, є частиною чужої уяви, спогадів чи снів [10, с. 111].

Б. Лесьмян, виходячи з того, що існування з точки зору іншого об'єкту не є існуванням, робить висновок, що ангели це буття, якого не існує ніде. До своїх читачів він говорить, якщо вони хочуть побачити у сучасній сценерії ангелів, то нехай не сподіваються їх побачити такими, що «величчям і страхом горять» («powagą i grozą płomienni»), а краще звернутися до «тих, кого нема» («których niema»), але при цьому закликає пам'ятати, що вони для нього є «одночасно нічим і усім» («niczym i wszystkim zarazem») [10, с. 112].

Маріан Сталя коментує: «Бути одночасно усім і нічим – це означає належати до іншої дійсності (...) Бути всім і нічим – це перетинати межі людського існування і не мати змоги їх повністю досягнути. Бути всім і нічим – це залишатися вічною можливістю, але залишатися далекою від ласки існування... Такими є янголи Лесьмяна, такі риси їм притаманні» [10, с. 112].

Яке відношення ангели мають до метафізичного світу Б. Лесьмяна, якщо їх не існує? Відповідь на це питання є одночасно поясненням чому взагалі поет цікавиться даними істотами. У завершенні циклу бачимо такі рядки: «A jeśli śpiewam to tylko dlatego,/ Wy zakłopotać ich bólem pieśń moja».

Згідно з метафізикою, найвищою цінністю є земне існування, і навпаки: неможливість існування, неможливість стати тілесним, котре відчуває мислить є фундаментальним джерелом

усіх страждань. Включаючи ангелів у свої поезії, Б. Лесьмян ніби відкриває нам протилежний світ, незупинний рух того, що не існує, неспрямоване у сторону існування та усвідомлює болісність безтілесної форми існування, яка є такою ж мірою сильною, як страждання тіла [10, с. 114].

Епістемологія Б. Лесьмяна є сенсуалістичною. Тобто ми можемо досліджувати його світ тільки за допомогою чуття, існують тільки ті форми, які відповідають засадам чуття.

Сон відіграє дуже важливу роль у поезії Б. Лесьмяна. Він є і темою, і об'єктом порівняння, сон має відношення до предмету, який бачить сон, а також дійсності, що існує самостійно. Це конструкція світу, яка є повністю чуттєвою, у якій чуття позбавлені своїх прагматичних завдань і будь-якого контролю. Слова, які ми використовуємо у щоденному вжитку можуть перетворюватись таким чином, що здатні описати неописувану дійсність і надати їй вигляд щоденного побуту, який криє під своєю поверхнею глибинну структуру.

Сон виступає у різних значенневих контекстах. Александра Окопєнь-Славинська підрахувала, що слова «сон» («sen») і «бачити сни» («śnić») на 150 сторінках поезій виступили 136 раз, це 1,1 ст. [3, с. 219]

М. Гловінський виділяє такі постаті сну у поезіях Б. Лесьмяна.

Сон як стан. Це поточне значення сну, яке може трактуватися двома способами: сон як процес, коли ми бачимо сон і сон як процес, коли ми спимо. Дуже часто межа між двома значеннями стерта так, що один і той самий текст можемо прочитати двома способами, при цьому не зраджуючи поетиці митця.

Сон як дія є людською здатністю бачити сни.

Сон як спосіб діяльності і існування. Сон трактується більшою мірою як метафізична діяльність, а також використовуються метафоричні конструкції. Стирається межа між діяльністю предметів у сонний спосіб і їх пізнанням за допомогою сну.

Сон як компонент суб'єкта. Суб'єкт не є сонним і не знаходиться у стані сну. Між ним і сном устанавлюються певні соматичні зв'язки. Сон є частиною (часом частиною тіла) суб'єкта, є ніби відокремленим від нього, але все одно перебуває у його власності.

Найчастішим і з погляду на незвичайність, найбільш характерним випадком є сон

як елемент природи, тобто сон спрямований на зовнішній світ. Це відбувається, бо для Б. Лесьмяна є характерним стирання меж між гуманістичним і природним світом.

Опредметнений сон є так само як і попередній відокремленим від людини і трактується як зовнішній, по відношенню до неї, факт. Головним тут є матеріалізувати сон, зробити його об'єктом природи, артефактом чи річчю. Це допомагає трактувати його самостійну, позасуб'єктну реальність.

Сон як причина і творець. Сон є двигуном діяльності героїв. Часом є синонімом до слів мрія чи фантазія.

Відривання сонного марева від його предмету, надання йому рис самостійного відбувається поетапно. Спочатку явища, які сняться утримуються у тій самій фазі існування. Потім з'являються свідомі істоти, сон ніби стає усвідомленим. І врешті повторення сну зникає у дійсності, яка є сформованою. Відбувається зрівняння у правах онтологічних суб'єкта і об'єкта [6, с. 43].

Б. Лесьмян широко використовує мотив спогадів. Є кілька віршів у яких розкривається їх механізм творення. Часом з'являються постаті померлих. Відбувається перенесення з середини назовні. Пам'яті, що стирається відповідають буття, що гинуть на своїх останніх щаблях існування. Погіршеним спогадам відповідають обрані з небуття постаті. Їх поштовхом до існування є сум за ними. Одним словом, це робота фантазії, яка отримує свою форму визначення незалежного порядку. Необхідним є знайти логічну різницю між спогадами і уявою [6, с. 44].

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко В. М. Поетичний світ Болеслава Лесьмяна / Володимир Миколайович Василенко. – К. : Наукова думка, 1990. – 132 с.

2. Нахлік Я. Топос душі в поезії Болеслава Лесьмяна (1877-1937) // Літературознавчі обрії. Праці молодих учених. — 2010. — Вип. 16. — С. 116-121.

3. Głowiński M. Zaświat przedstawiony: szkice o poezji Bolesława Leśmiana. – Kraków, 1998. – 363 с.

4. Karpowicz T. Poezja niemożliwa Modele Leśmianowskiej wyobraźni / Tymoteusz Karpowicz. – W. : ZNIO, 1975. – 375 s.

5. Rowiński C. Człowiek i świat w poezji Leśmiana / Cezary Rowiński. – W. : PWN, 1982. – 327 s.

6. Łapiński Z. Metafizyka Leśmiana // Studia o Leśmianie / [zbiór prac naukowych / pod red. Michała Głowińskiego i Janusza Sławińskiego]. – W. : Państw. Instytut Wydawniczy, 1971. – S. 40-52.

Звертаючись до метафізичної поезії, слід враховувати не лише зв'язок релігії, філософії, літератури, але і специфіку самої поезії. Для представлення свого метафізичного світу Б. Лесьмян використовує техніку монтажу, вводить нові слова, оксиморони та інші художні прийоми характерні для епохи модернізму. Дана проблематика є однією з перспективних досліджень творчості Б. Лесьмяна.

Отже, проаналізувавши метафізичні мотиви ми можемо зробити певні висновки.

Тілесне буття є найвищою цінністю, тому духи і душа прагнуть втілитися в нього.

Людина може існувати лише у поєднанні з природою. За її допомогою вона може пізнати потойбіччя, Бога, але коли вона зливається з нею, то переходить у іншу форму буття, але не помирає. Через те, що людина не може пізнати Бога, боїться невідомого і несвідомого вона страждає. Людина прагне пізнати Бога, але він не є її опікуном чи володарем.

Потойбіччя є розбудованим, окремим світом, там відбуваються мандрівки, поет постійно шукає подібності із землею. Воно є вигаданим, тому М. Гловінський називає його «представленим». Потойбіччя має свою географію, структуру і є одним з найважливіших у поезії Лесьмяна.

Поетичний світ Б. Лесьмяна є сенсуалістичним і сприйняття і осмислення його світу відбувається через наші чуття.

Сон у поезіях Болеслава Лесьмяна є не просто провідним мотивом а й елементом композиції та часто виступає темою вірша.

7. Rymkiewicz J. M. Odczłowieczając duszę // Studia o Leśmianie / [zbiór prac naukowych / pod red. Michała Głowińskiego i Janusza Sławińskiego]. – W. : Państw. Instytut Wydawniczy, 1971. – S. 201-229.

8. Prokop J. Niepochwyćień // Studia o Leśmianie / [zbiór prac naukowych / pod red. Michała Głowińskiego i Janusza Sławińskiego]. – W. : Państw. Instytut Wydawniczy, 1971. – S. 53-61.

9. Stala M. Jam jest miejsce spotkania. Duch, dusza i ciało w poetyckiej antropologii Leśmiana // W kręgu Młodej Polski : prace ofiarowane Marii Podrazie-Kwiatkowskiej : [zbiór prac naukowych / red. M. Stala, F. Ziejka]. – Kraków : Universitas, 2001. – S. 103-125.

10. Stala M. O tych kogo niema. Na marginesie Leśmianowskiego cyklu wierszy «Aniołowie» //Trzy nieskońconości/ [zbiór prac naukowych / pod red. Lucyna